

2 Neerlandia

NEDERLANDS-VLAAMS TIJDSCHRIFT VOOR TAAL, CULTUUR EN MAATSCHAPPIJ

Trijetalig ûnderwiis yn Fryslân

Onze bijbels gedigitaliseerd

Brussels ziekenhuispersoneel leert Nederlands met HopiTAAL

Vlaanderen en Nederland: waarom twee culturen en wat zijn de gevolgen in Vlaams-Nederlandse interacties?

In een vorige bijdrage in *Neerlandia/Nederlands van Nu* heb ik laten zien dat Vlaanderen en Nederland sterk van elkaar verschillen in waarden. Van de zestien waarden die cultuurspecialisten onderscheiden om de culturen van de wereld te karakteriseren, zijn er elf waarin Vlaanderen en Nederland van elkaar verschillen. In deze vervolgbijdrage wil ik kort ingaan op vier vragen die mijn vorige artikel waarschijnlijk bij de lezer heeft opgeworpen.

- Hoe zou het komen dat twee aan elkaar grenzende landen waar nagenoeg dezelfde taal wordt gesproken, zo van elkaar verschillen in waarden?
- Worden al die elf verschillen in waarden als even problematisch ervaren als Vlamingen en Nederlanders met elkaar communiceren?
- Zijn er geen andere verschillen tussen Vlaanderen en Nederland dan verschillen in waarden die in Vlaams-Nederlandse interacties als problematisch ervaren worden?
- Kunnen we niet profiteren van de verschillen tussen Vlaanderen en Nederland?

Op alle vier deze vragen probeer ik in het onderstaande een antwoord te geven.

Waarom zijn er cultuurverschillen tussen Vlaanderen en Nederland? Enerzijds kunnen we op die vraag nooit een zeker en vast antwoord geven. We weten immers niet of de gesignaleerde verschillen er lang geleden niet ook al waren. Anderzijds zijn er

verschillen tussen de gebieden in historische ontwikkeling die de verschillen in waarden eventueel zouden kunnen verklaren.

Het gebied dat nu Vlaanderen en Nederland vormt, was in de vroege middeleeuwen nog verdeeld in talloze graafschappen, hertogdommen enz. Van 1384 tot 1581 was het één rijk dat eerst door de Bourgondiërs werd geregeerd en later door de Habsburgers. Karel V schonk het hele gebied in 1556 aan zijn zoon Filips II, die zeer katholiek was en de protestanten in heel zijn rijk onderdrukte. Veel steden in het huidige Vlaanderen en Nederland namen dat niet en zij kwamen in opstand tegen hun katholieke koning. Het noordelijke gedeelte van het gebied, ongeveer het huidige Nederland, slaagde erin zich van hem te bevrijden, maar het zuidelijke gedeelte, het huidige Vlaanderen, lukte dat niet. De val van Antwerpen in 1585 speelde een belangrijke rol in de scheiding tussen het noordelijke en het zuidelijke deel van het rijk. De stad werd veertien maanden lang belegerd en uitgehongerd. Eind augustus 1585 viel Antwerpen in handen van de Spanjaarden. De burgemeester van Antwerpen, Marnix van Sint-Aldegonde, had met de Spaanse veldheer die de stad belegerde, Farnese, goed onderhandeld over de overgave en bedongen dat iedereen die dat wilde, tijd kreeg om met have en goed te vertrekken. Dat deden voornamelijk de rijke protestanten en de intellectuelen. Meer dan 50.000 trokken naar de Hollandse steden, vooral naar Amsterdam. Door de rijkdom en intellectuele en creatieve talenten van de Vlaamse immigranten kwamen kunst, wetenschap en handel tot grote bloei in Holland. Een ander aspect dat Holland deed floreren en Vlaanderen verkommeren, was de blokkade van de toegang tot de haven van Antwerpen door de Hollanders en de Zeeuwen, onder het mom dat ze de Spanjaarden die Antwerpen bezetten, zo belemmerden de haven te gebruiken. Daardoor bloedde de handel met Antwerpen dood en verschoof naar Amsterdam. Zo werden de Hollandse gewesten een zelfstandige bloeiende natie, die zich wereldwijd verbreidde en waar vrijheid van godsdienst was, maar waar het merendeel van de bevolking protestant was. Vlaanderen daarentegen leefde eerst onder het Spaanse juk, later onder het Oostenrijkse en bleef katholiek.

Tussen 1795 en 1813 werden Vlaanderen en Nederland allebei bezet door Napoleon. Na diens val vormden ze tussen 1815 en 1830 weer even een eenheid onder koning Willem I, maar het Zuiden verklaarde zich onafhankelijk in 1830. Op 24

november 1830 nam het Nationaal Congres zelfs een decreet aan waarin was vastgelegd dat de familie van Oranje-Nassau (het Nederlandse koningshuis) nooit enige macht in België zou mogen uitoefenen. Daarmee werden huwelijken tussen het Belgische en Nederlandse koningshuis uitgesloten: de Nederlandse prinses Amalia zal nooit kunnen trouwen met de Belgische prins Gabriël.

Deze verschillende historische ontwikkelingen na de val van Antwerpen hebben misschien geleid tot de grote verschillen in waarden tussen Vlaanderen en Nederland, zoals de hogere machtafstand, onzekerheidsvermijding, particularisme, polychronie, diffusiteit en het meer beschermd privéterritorium in Vlaanderen. Het feit dat door de loop der geschiedenis de meeste Vlamingen katholiek zijn en de meeste Nederlanders protestant, heeft de verschillen in waarden tussen Vlaanderen en Nederland waarschijnlijk bestendigd. Een hoge machtafstand, hoge onzekerheidsvermijding, particularisme, polychronie en diffusiteit zijn waarden die bij het katholicisme horen (Claes & Gerritsen, 2013, p. 95). Lage machtafstand, lage onzekerheidsvermijding, universalisme, monochronie en specificiteit zijn waarden die horen bij het protestantisme. Zoals ik in mijn vorige bijdrage aangaf, worden waarden als het ware met de paplepel ingegoten. Groei je op in een katholieke omgeving, dan krijg je van huis, school en kerk de waarden mee die horen bij het katholicisme. Groei je op in een protestantse omgeving, dan krijg je de waarden mee die horen bij het protestantisme.

12

Zoals al gezegd kunnen we nooit met zekerheid stellen dat de verschillen tussen Vlaanderen en Nederland door bovenstaande historische gebeurtenissen zijn ontstaan. Het is alleen maar plausibel dat een volk dat lange tijd onderdrukt is en overwegend katholiek is, andere waarden heeft dan een volk dat minder is onderdrukt en overwegend protestant is. Het is te begrijpen dat eerstgenoemd volk hiërarchischer is (hogere machtafstand), onzekerheid liever vermijdt, meer *leeft om te werken* dan *werkt om te leven* (meer masculien is), flexibeler is (polychroner), iemand goed wil kennen voor met hem in zee te gaan (diffusiteit) en zijn eigen privéterritorium goed beschermt.

Een tweede vraag die mijn vorige bijdrage deed rijzen, is of alle elf verschillen in waarden tussen Vlamingen en Nederlanders evenzeer tot communicatieproblemen in Vlaams-Nederlandse interacties leiden. Dat blijkt niet zo te zijn. Uit interviews met tien hoogopgeleide Vlamingen die al een tijdje in Nederland werken, en tien Nederlanders die al een tijdje in Vlaanderen werken, bleek dat de verschillen tussen Vlaanderen en Nederland van maar zeven van de elf waarden als problematisch in de communicatie ervaren werden: de hogere score van Vlaanderen op machtafstand, particularisme, masculiniteit, onzekerheidsvermijding, diffusiteit, polychronie en hun grotere privéterritorium. Opmerkelijk is dat uit de interviews geen

tegenstrijdigheden naar voren komen. Nederlanders zeggen bijvoorbeeld dat je het als baas in Vlaanderen breed moet laten hangen: je moet in een dure auto rijden. Terwijl Vlamingen zeggen dat je als baas in Nederland vooral een low profile moet houden: heb je een dure auto, dan moet je die drie straten verderop parkeren.

Opmerkelijk is dat niet al deze zeven waarden even vaak tot problemen leiden. Machtafstand staat bij Vlamingen en Nederlanders bovenaan. Vrijwel alle geïnterviewden vertellen verhalen waaruit blijkt dat de lagere machtafstand in Nederland tot problemen leidt. In het bovenstaande hebben we daar een voorbeeld van gezien. Voor de Vlamingen staat als bron van miscommunicatie op de tweede plaats de lagere masculiniteit van de Nederlander. De Vlaming vindt dat de Nederlander minder hard werkt, het bijvoorbeeld gewoon vindt om in de vakanties niets aan het werk te doen. Verder streven Nederlanders naar consensus in vergaderingen en die zijn er volgens Vlamingen daarom te vaak en duren dan ook nog te lang. Voor de Nederlander staat als bron van misverstand op de tweede plaats de grotere diffusiteit van de Vlaming. Een Nederlander stelt dat je een onderhandeling van een half uur met een Vlaming die je niet kent, net zo goed kunt laten, want die wil eerst weten waar je vandaan komt, hoe je familie in elkaar zit enz. Daarom moet je in Vlaanderen ook altijd zo lang lunchen. De geïnterviewde Vlamingen en Nederlanders verschillen niet in de mate waarin ze problemen ervaren die voortvloeien uit het verschil in particularisme, onzekerheidsvermijding, polychronie en privéterritorium. De Vlaming stoort zich eraan dat regels in Nederland heilig zijn, met andere woorden dat Nederlanders universalistischer, minder particularistisch, zijn, terwijl de Nederlander er zich juist aan stoort dat Vlamingen de regels niet altijd precies volgen. De Vlaming verbaast zich over de risico's die de Nederlanders nemen en de Nederlander verbaast zich op zijn beurt over alles wat de Vlaming allemaal verzekert, tot agressie op school aan toe (hogere onzekerheidsvermijding in Vlaanderen). Vlamingen vinden Nederlanders wel erg stipt en soms inflexibel, Nederlanders klagen erover dat Vlamingen niet alles van tevoren willen regelen en graag improviseren (hogere polychronie in Vlaanderen). Nederlanders verwonderen zich erover dat ze zelden bij hun Vlaamse bureaus thuis worden uitgenodigd, maar Vlamingen vinden het weer ongelooflijk dat de Nederlanders hun gordijnen meestal open houden (het grotere privéterritorium van de Vlaming).

Er zijn vier waarden waarin Vlaanderen en Nederland volgens de theorieën verschillen, maar die niet terug te vinden zijn in de communicatieproblemen die de twintig geïnterviewden rapporteerden: wat is de natuur van de mens, neutraal tegenover emotioneel, persoonlijke ruimte en verleden, heden, toekomst. Waarom deze vier waarden niet tot communicatieproblemen leiden, is onduidelijk. Het kan zijn dat de verschillen minder

groot zijn dan gesteld door de cultuurspecialisten, maar het is ook mogelijk dat ze werkelijk niet tot miscommunicatie leiden. Omdat het onderzoek is gedaan onder hoogopgeleiden, is een derde mogelijkheid nog dat ze bij deze groep weliswaar niet tot misverstanden leiden, maar bij andere groepen wel.

Een derde vraag is of er geen andere verschillen tussen Vlaanderen en Nederland zijn dan verschillen in waarden die in de Vlaams-Nederlandse interactie tot problemen leiden. Uit de twintig interviews kwam naar voren dat alle Vlamingen en meer dan de helft van de Nederlanders hetzelfde probleem ervaren dat niet direct aan een waarde te relateren is: het verschil in directheid. De Vlamingen vinden dat de Nederlanders zo recht voor hun raap zijn, alles zeggen wat ze denken en de Nederlanders vinden dat de Vlamingen soms zo vaag zijn, niet duidelijk zeggen wat ze bedoelen.

Kunnen we niet ook profijt trekken uit die verschillen tussen Vlaanderen en Nederland? We spreken nagenoeg dezelfde taal, maar hebben soms andere waarden en daarom andere communicatiestrategieën, leiderschapstijlen enz. Dat kan zeker. De Smyter (2013) geeft een aantal voorbeelden van Vlamingen die de laatste jaren bedrijven in Nederland tot bloei hebben gebracht: de ceo's van het Koninklijk Concertgebouworkest, MacIntosh Retailgroup, Koninklijke Grolsch, Esso Nederland, Universitair Medisch Centrum Utrecht, Essent, Hotel des Indes. Het idee is dat juist in tijden van crisis een aantal Vlaamse waarden een organisatie kan helpen te overleven. Polychrone ceo's zijn flexibel en kunnen makkelijk plannen bijstellen. Particularisme leidt tot *out-of-the-box*denken en tot vernieuwingen. Tijdens een crisis moeten soms snel beslissingen worden genomen en dan is een masculiene aanpak, waarbij men niet wacht totdat er consensus is en er iemand is die duidelijk de leiding neemt (hogere machtafstand), wel zo succesvol. En zo kan mijn bijdrage over verschillen tussen de Vlaamse en de Nederlandse cultuur nog in majeur eindigen: de Nederlander heeft nu de Vlaming nodig. Wie weet komt er een tijd waarin de Vlaming de Nederlander nodig heeft. ©

Literatuur

- Claes, M.-T. & Gerritsen, M. (2013). *Culturele waarden en communicatie in internationaal perspectief*. Bussum: Uitgeverij Coutinho.
- Hofstede, G. (2001). *Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions and Organizations Across Nations*. Thousand Oaks/London/New Delhi: Sage Publications.
- Smyter, G. de. (2013). *Belg in de Boardroom: De Belgische aanpak voor ambitieuze managers*. Den Haag: Sdu.

Marinel Gerritsen is hoogleraar interculturele bedrijfscommunicatie aan de Radboud Universiteit Nijmegen. Contact: m.gerritsen@let.ru.nl.

Onbekend

Al jaren is het matige niveau van de huidige generatie scholieren een veel gehoord thema in de media. Op scholen, zo foeteren de critici, is algemene kennis vervangen door online zoekopdrachten en moet het leren vooral 'leuk' zijn. Men wijst regelmatig met een beschuldigende vinger naar studenten pedagogiek om aan te tonen dat het daar al mis gaat. Het Nieuwsblad berichtte enige maanden geleden over Vlaamse eerstejaars die de voorzitter van het Europees Parlement niet konden noemen. En een schrikbarende dertig procent onder hen wist niet wat een *aandeel* was. Kortom, het algemene peil zakt ook bij aankomende leraren.

Het Chinese onderwijs, met zijn nadruk op repetitieleren, moet dan toch wel beter zijn? Niet echt, bepaalde begrippen kostten mij veel leestijd om uit te leggen en dat had regelmatig te maken met de politieke realiteit. Zo hadden mijn Chinese studenten nog nooit van de *paus* gehoord, wat logisch is gezien de afkeer van de Communistische Partij voor religie. De censuur in de Chinese media en op het internet zorgt ervoor dat China, ondanks de economische voorspoed, vaak nog steeds in een isolement leeft. Ik ervoer bijvoorbeeld dat wereldwijde trends maar traag binnensijpelen in het Land van het Midden, toen de Chinezen met een vertraging van vier maanden eindelijk gingen dansen op de wereldwijde hit *Gangnam Style* uit Zuid-Korea, een buurland nota bene.

Ondertussen heeft de Chinese scholier geen tijd voor dansspasjes en stampst hij wis- en natuurkundige formules in het hoofd, leert klassieke gedichten van buiten, dreunt alle steden van de wereld op met bijbehorende, toeristische Wikipedia-informatie en blokt Engelse woordjes en grammatica, maar leert geen volledige zinnen of conversatie. In een eerdere column schreef ik al dat het stampwerk het slagen voor het examen tot doel heeft en verder geen ander praktisch nut heeft.

Het is weer het oude liedje: wat ze aan de ene kant van de wereldbol te weinig doen, doen ze aan de andere kant weer te excessief. Even relativeren dus. Chinese studenten weten dat Goethe een Duitse dichter was en knikken herkenkend bij het vallen van namen als Bertrand Russell, Francis Bacon en Alexander Fleming.

Zou een beetje meer van dit kennisleren niet welkom zijn bij Vlaamse en Nederlandse scholieren? Zouden *Koning Aap*, *de Gele Keizer* en *Sun Yat-sen* eigenlijk ook niet tot de parate wereldkennis moeten behoren?

Alex van Egmond, auteur van *Een gouden week van gietijzer: China in columns* en voormalig docent Nederlands in China.

